

A. Kanjuo Mrčela ob predstavitvi knjige Z. Mlinarja "Sociologija: Iz preteklosti za prihodnost", SAZU, 19.11.2025

Z velikim veseljem in iskrenim spoštovanjem danes predstavljamo knjigo akademika, prof. dr. Zdravka Mlinarja, enega od utemeljiteljev slovenske in jugoslovanske sociologije, dolgoletnega profesorja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, raziskovalca, vizionarja in predvsem človeka, ki je s svojim delom in idejami pomembno zaznamoval našo znanstveno in intelektualno skupnost.

Knjiga "Sociologija: iz preteklosti za prihodnost" ni le še ena akademska publikacija. Je osebno pričevanje in hkrati dokument časa – zapis o profesionalni poti sociologa skozi obdobja, v katerih se je oblikovala in razvijala slovenska sociologija. Vsebuje bogato retrospektivo več kot šestih desetletij razvoja slovenske sociologije in družboslovja, hkrati pa ponuja refleksijo o poslanstvu, dilemah in prihodnosti sociologije.

Knjiga je izjemno darilo Slovenskemu sociološkemu drušvu ob njegovi šesdesetletnici (1965 - 2025). Je pregled razvoja sociologije na Slovenskem, ter predstavitve institucij pomembnih za ta razvoj - predvsem Slovenskega sociološkega društva in Fakultete za družbene vede (prej VŠPV, FSPN), v katerih je prof. Mlinar deloval in jih sooblikoval.

Profesor Mlinar sociologijo razume kot živo disciplino, ki se nenehno preizprašuje. V knjigi nas vodi skozi čas, v katerem je s sociologijo živel – od ustanovitve Katedre za sociologijo na Univerzi v Ljubljani leta 1959, desetletij profesionalizacije in institucionalizacije sociologije v Sloveniji, vse do današnjega časa in vprašanj, s katerimi se ukvarjamo danes: vloge znanosti v zahtevnih časih političnih konfliktov, ekonomske negotovosti in tehnoloških sprememb, ki so potencial razvoja, ampak tudi izziv človeštvu.

Prof. Mlinar razmišlja o zgodovinskih temeljih slovenske sociologije, od časa njegovega študija na koncu petdesetih let, ko se sociologija na slovenskem razvija na presečišču in ob napetosti med "marksistično" in "zahodno" sociologijo ter o pomenu kontinuitete ob politični diskontinuiteti – tako v jugoslovanskem merilu kot po osamosvojitvi Slovenije. Pri tem ne gre zgolj za zgodovinski pregled, ampak tudi refleksijo vloge znanstvene skupnosti v obdobjih družbenih sprememb – za razmislek, kako (naj) sociologija spremlja in

analizira družbena dogajanja. Vredno je prebrati, kako sociološko početje v preteklosti in s tem povezano prihodnost sociologije definira sociolog, ki živi in deluje celo (dolgo) poklicno pot v specifičnem prostoru, za katerega so (bili) značilni veliki prehodi in položaj, katerega smo včasih imenovali "tretja pot" ali bolj vsakdanje "nekaj vmes". Ta specifika poznavanja in izkušnje dveh svetov, dveh ekonomskih in političnih modelov in izbire med njimi oz. "izbir", ki niso vedno bile popolnoma avtonomne, ampak posledice globalne delitve politične in ekonomske moči, je označevala prostor socialnih inovacij - družbenih eksperimentov, ki so doživeli tudi pomembno sociološko refleksijo, iz katere se učimo. Mlinar o tem prostoru govori, kot o "fenomenu v svetovnem merilu", ki zbuja asociacije o idealnem "družbenem laboratoriju", ki ga karakterizira najvišja stopnja dinamike družbenih sprememb, ki je pritegovala pozornost svetovne javnosti in še posebej strokovnjakov s področja družbenih znanosti.

Pomemben del razprave v tej knjigi je posvečen vprašanju profesionalne in poklicne identitete sociologije. Mlinar se sprašuje, kaj pomeni biti sociolog v kontekstu družbenih sprememb, ekonomskih in političnih prelomov ter v okoliščinah velikih družbenih izzivov. Z veliko natančnostjo dokumentira razvoj Slovenskega sociološkega društva, njegovo vlogo pri oblikovanju raziskovalnih tem, javnih razprav in kolektivne identitete profesije. V tem delu najdemo tudi dragocene zapise o socioloških razpravah in razpravah o sociologiji v Sloveniji, o sodelovanju z ameriškimi in evropskimi kolegi, ter o ključnih figurah – od Jožeta Goričarja do Veljka Rusa in drugih pionirjev slovenske sociologije.

Raziskovanje v prostorsko-časovnih koordinatah razkriva Mlinarjevo posebno raziskovalno zanimanje za prostorsko sociologijo – za razumevanje prostora kot družbene kategorije, kot omrežja odnosov in priložnosti. Bil je eden prvih, ki je opozarjal na pomen urbanih študij, lokalnih skupnosti in koncepta prostora kot družbenega konstrukta. To je področje, na katerem je prof. Mlinar pomembno prispeval tudi v mednarodnem kontekstu, zlasti v sodelovanju z ameriškimi družboslovci.

Mlinarjevi zapisi o bogatem mednarodnem sodelovanju in spomini na učitelje in kolege, ki so s svojim delom zaznamovali razvoj stroke – med ostalimi Rusa, Supka, Pusića, Teunea in Makaroviča - so izraz kolektivnega spomina in hvaležnosti generacijam, ki so gradile temelje, na katerih danes stojimo.

Profesor Mlinar opozarja, da moramo sociologinje in sociologi razumeti napetosti med potrebnim družbenim redom in zahtevano in nujno svobodo, med problemi in razsežnostmi lokalnega in globalnega okolja, med tradicijo in inovacijo. Na ravni metafore in načina razmišljanja, so nasprotja, ki so medseboj povezana in se pogojujejo, pomembna značilnost Mlinarjevega pisanja.

Ta knjiga odpira tudi vprašanja avtonomije družboslovja, posebej v času velikih družbenih, ekonomskih in političnih sprememb. Mlinar poudarja pomen kritične razsežnosti znanosti v pogojih pospešene tržne logike razvoja in političnega pragmatizma, ter nujnosti ravnovesja in komplementarnosti empiričnega raziskovanja in teoretskega mišljenja. Mlinarjeva knjiga sporoča, da sociologija ni le sistematična in poglobljena analiza družbenih pojavov, ampak tudi odgovorno in angažirano "vmešavanje" v družbeno realnost.

Misel prof. Mlinarja "Znanje o družbi naj gradi, ne le komentira," je danes aktualna bolj kot kadarkoli. V času, ko globalno družbeno ureditev označujejo naraščajoče neenakosti in konflikti, ko se zdi, da znanost zgublja moč, nas knjiga prof. Mlinarja spominja, da je vloga sociologije ostati kritična in angažirana analiza pogojev graditve boljše družbe za vse.

Profesorju Mlinarju se lahko, v imenu mnogih generacij sociologinj in sociologov, iskreno zahvalimo za knjigo in za pogum definiranja znanosti in družbe izven obstoječih okvirjev.

Mlinarjevo delo nas uči, da prihodnost ni nekaj, kar nas čaka, ampak nekaj, kar, kot je zapisal "gradimo skupaj, z razumevanjem preteklosti in odgovornostjo do prihodnosti."

V Ljubljani, 19.11. 2025